

Nr 255.

Av herr **Gabrielsson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens understödsverksamhet till främjande av avdikning av viss mark.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 82, angående statens understödsverksamhet till främjande av avdikning av viss mark har Kungl. Maj:t, bland annat (punkten a) i hemställan) föreslagit riksdagen att godkänna vissa av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkta ändrade grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall.

Då vi undertecknade hålla före, att de riksdagen sålunda underställda förslagen icke böra oförändrade vinna riksdagens godkännande, hava vi här nedan velat framlägga de synpunkter, vilka enligt vår mening böra tagas i betraktande vid frågans vidare behandling. För överskådlighetens skull upptaga vi frågorna till behandling i den ordning, som de vid föredragningen i statsrådet framlagts.

Under avdelning 1) i sitt yttrande till statsrådsprotokollet uttalar statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet sitt gillande av de skäl, vilka av lantbruksstyrelsen framlagts till stöd för avskiljande från understöd av torrläggningsföretag, som icke kunna tänkas tjäna annat produktivt ändamål än minskande av frostländighet för närliggande bygd. De skäl, som lantbruksstyrelsen anfört, äro av vetenskapsmän år 1907 gjorda uttalanden, att någon nämnvärd förminskning av frostländigheten icke vore att vinna enbart genom utdikning. År 1921 uttalar en annan vetenskapsman en i viss mån härimot avvikande mening och finner det sannolikt, att utdikning kan minska vårfroster. Gentemot vetenskapsmännens uttalande står ett oändligt antal bevis från det praktiska livet. Sedan s. k. surdalar — dalgångar, som försumpas genom i form av källor framträngande grundvatten — utdikats, hava förutvarande, för höstfroster utsatta åkrar blivit fullt frosthärdiga. Det synes oss, att gent emot dess på skilda orter konstaterade fakta det bör fästas mindre avseende vid den omständigheten, att vetenskapsmännen icke funnit en för dem plausibel förklaring å fenomenet. Då departementschefen i sitt yttrande använder uttrycket »annat produktivt ändamål än minskande av frostländighet för närliggande bygd», har han därmed själv erkänt, att torrläggningsföretag kunna tänkas tjäna detta syfte ävensom att detta är ett produktivt ändamål. Ur dessa premisser har han

emellertid enligt vårt förmenande icke dragit den slutsats, vartill de inbjuda.

Under avdelning 2) behandlar departementschefen frågan om obligatorisk syneförrättning såsom underlag för bestämmande av blivande underhållsskyldighet. Med tillfredsställelse kunna vi konstatera, att departementschefen genom förslag om att de kostnader, som skulle bliva en följd av gode mäns anlitande, skola stanna å statsverket, i icke ringa grad hävt de betänkligheter, vilka lantbruksstyrelsens förslag i denna del av dess framställning varit ägnade att uppkalla. Vi anse oss efter denna departementschefens hemställan icke hava anledning till något särskilt, mot propositionens förslag avvikande yrkande, men vilja uttala den förhoppning, att den förenkla proceduren, som av vattenrättsdomarna ifrågasatts, måtte komma till vidsträcktare användning, då härigenom såväl formerna förenklas, vilket i och för sig är värdefullt, som ock kostnaderna nedbringas, något som, även då utgiften blir en statsverkets sak, icke får anses vara utan betydelse.

Då departementschefen under avdelning 3) behandlat frågan om förhållandet mellan båtnad av och kostnad för torrlägningsföretag, har han såsom en modifikation av lantbruksstyrelsens förslag i detta hänseende uttalat, att tillämpningen bör — inom relativt vida gränser — regleras genom praxis. Under uttalande av den förhoppning, att den välvilliga syn på saken, som genom detta departementschefens uttalande får antagas hava fått ett uttryck, även kommer att vid tillämpningen vinna beaktande, hava vi intet yrkande att i denna del framställa. Vi tillåta oss dock hänvisa till det uttalande av landstingens Norrlandskommitté, vilket vi som bilaga till denna vår motion närsluta, och vilket vi här nedan i annat sammanhang även hava funnit anledning åberopa. Vi kunna ej heller underlåta att framhålla, att, då så många ovissa faktorer inverka på bestämmande av båtnaden, det starkt kan ifrågasättas, huruvida ej hittills tillämpad praxis bör oförändrad bibehållas.

Under avdelning 4) behandlar departementschefen vidare frågan om statsbidragets storlek. Här måste vi i vissa delar taga bestämt avstånd från departementschefens förslag. Detta innebär, att bidraget skulle utgöra *högst en tredjedel* av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbetet — teg- eller täckdikning däri ej inberäknad — som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar; dock att beträffande företag inom Norrland, Dalarna och viss del av norra Värmland, vari inginge mark, som icke tagits i anspråk såsom åker eller ständig slätter- och betesvall, bidraget skulle få utgå med *högst hälften* av samma kostnad, *under förbehåll likväl, att en tredjedel av bidraget inestode, intill dess bidragstagaren inom vid arbetsplanens fastställelse bestämd tid hos lantbruksstyrelsen styrkt sig hava tagit nämnda mark i anspråk för sagda ändamål i den omfattning, som styrelsen kunde hava föreskrivit.*

Kungl. Maj:ts förevarande förslag grundar sig på och överensstämmer i

allt väsentligt med ett av lantbruksstyrelsen den 21 oktober 1925 avgivet förslag till revision av gällande bestämmelser om norrländska och allmänna avdikningsanslagen samt odlingslånefonden. Såsom framgår av propositionen har ett starkt motstånd mot lantbruksstyrelsens förslag rests från länsstyrelserna och vederbörande hushållningssällskap m. fl. inom de fyra nordligaste länen och enkannerligen i yttrandena från Västerbottens och Norrbottens län samt från landstingens Norrlandskommitté. Det oaktat har Kungl. Maj:t funnit skäligt att i allt väsentligt framföra styrelsens förslag.

Vad särskilt angår ändrade bestämmelser i ovan återgivna hänseende, d. v. s. rörande bidragskvoten för torrlägningsföretag inom de norra landsdelarna, meddelas i propositionen, att förslaget i denna del rönt ett mycket kraftigt motstånd i yttrandena från norrländskt håll.

Otvivelaktigt torde också vara, att förslagets genomförande skulle komma att särskilt för övre Norrlands vidkommande medföra ogynnsamma verkningar. Många ord torde icke här behöva anföras för påvisande av det stora allmänna intresse, som bör vara förenat med ett fortsatt arbete för utveckling av det norrländska jordbruket och särskilt för tillvaratagande för den växande befolkningen av de därstädes förekommande rikliga odlings-tillfällena. En grundförutsättning härför är emellertid, att jords torrläggning understödes i minst lika stor omfattning som hittills.

Visserligen innebär nu föreliggande förslag, att torrlägningsföretag i de norra delarna av landet även i fortsättningen skulle kunna komma i åtnjutande av någon förhöjd bidragskvot — d. v. s. intill halva kostnaden — men detta skulle enligt förslaget inträffa endast under förbehåll, att företaget fullföljes medels odlingsarbete. Det är huvudsakligen mot sistnämnda förbehåll, som denna motion vänder sig. Såsom framhållits i yttrandena från norrländskt håll har något avsiktligt eftersättande av odlingsarbetet ej skett. Tvärtom hava de i Norrland utdikade markerna i mycket stor utsträckning sedermera tillvaratagits för odlingsarbetets fullföljande, och allmänt vitsordas också, att norrländska avdikningsanslaget haft en synnerligen stor betydelse för Norrlands fortsatta kolonisation. Men det ligger i sakens natur, att odlingen icke kan påskyndas huru hastigt som helst, i det de utdikade torvmarkerna först någon tid efter avdikningen lämpligen kunna odlas. Då man har skäl antaga, att avdikningarna i stor omfattning i allt fall efterföljas av odling, lär förbehållet vara ganska onödigt. Men värre är, att det ur olika synpunkter kommer att verka synnerligen hämmande på torrlägningsverksamheten å oodlad jord i Norrland. Den norrländska jordbrukaren är i regel icke i den ekonomiska ställning, att han kan ligga ute med det kapital, som torrläggningens genomförande kräver, utan han torde i lika hög grad som hittills vara i behov att få halva torrlägningskostnaden täckt genom avdikningsanslaget. Härtill kommer den omgång, de besvär och de helt visst högst avsevärda kontroll- och inspektionskostnader, som torde bliva ofrånkomliga, därest det högre bidragets utbetalande skall göras beroende av en framtida prövning från lantbruksstyrelsens sida, huruvida

och i vilken omfattning det torrlagda området odlats. Det förefaller, icke minst i betraktande därav, att förrättningskostnaderna redan nu äro anmärkningsvärt höga beträffande torrlägningsföretag, som om man hellre borde undvika sådana nya anordningar, vilka medföra vidgad inspektion och ökade förrättningskostnader utan att motsvarande nytta därav ernås.

Utöver vad vi sålunda anfört vilja vi hänvisa till vad landstingens Norrlandskommitté i denna del anfört i dess här bilagda underdåniga inlägga, varjämte vi vilja fästa uppmärksamheten på följande synpunkter, som enligt vårt förmenande äro värda det allra största beaktande.

Uti sitt yttrande till statsrådsprotokollet har departementschefen visserligen välvilligt uttalat, att den tid, som skulle tillmätas för odlingsarbetets fullbordande, icke borde vid tillämpningen bestämmas alltför knapp. Nu förhåller det sig emellertid så, att i företag, gemensamma för ett flertal jordägare, andelen i företaget ej alls är direkt proportionell mot storleken av vederbörandes hemman. Tvärtom händer det ofta, att ett mindre hemman har större andel i den torrlagda marken än ett större, beroende därav, att vid företagen jorddelning ett ringa värde åsatts marken i dess råa tillstånd. En följd av departementschefens förslag kan alltså ofta bliva — ja, blir det med all säkerhet ofta — att den mindre jordägaren får sig ålagd en i förhållande till hans ekonomiska bärkraft oproportionerligt stor odlingsplikt, om han vill komma i åtnjutande av den innestående andelen av statsanslaget. Om det för mången blir möjligt att överhuvud få lyfta denna andel, torde vara mer än ovisst.

Det synes oss för övrigt fullkomligt oberättigat att uppställa den fordran på odlingsarbetets utförande, som lantbruksstyrelsen och efter lantbruksstyrelsen departementschefen framlagt. Denna fordran skulle kunna tydas som ett bevis på underlåtenhet från de norrländska jordägarnas sida att genom uppodling draga verklig nytta av statens bidrag till torrläggningens utförande. Att ett sådant underkännande av de norrländska jordbrukarnas odlingsiver är fullkomligt oberättigat, framgår till fullo av den omfattning, som odlingsarbetet i Norrland under senare tider tagit, och som delvis får sitt siffermässiga uttryck i norrlänningarnas anlitande av möjligheten att erhålla nyodlingslån. Jordbruksutskottet kommer helt visst att för denna för Norrlands jordbrukare mycket viktiga frågas allsidiga belysande icke underlåta att för riksdagen framlägga de siffror i sistberörda hänseende, vilka man önskat att finna meddelade antingen i lantbruksstyrelsens underdåniga skrivelse eller, då de ej voro där anförda, uti propositionen. — Man skulle även i någotdera av dessa aktstycken gärna sett framhållet det allmänt kända förhållandet, att de norrländska myrarnas ringa förmultningsgrad gör det till en för den praktiske jordbrukaren ofrånkomlig nödvändighet att uppskjuta odlingsarbetets fullbordande, till dess myren efter torrläggningen verkligen hunnit börja så förmultna, att odlingen utan alltför stor svårighet och med fördel kan sättas i verket. Varje antydan härom saknas.

Vi kunna slutligen icke undgå att påtala den ovisshet om innebörden för

jordbrukarna av förslaget i vad det avser odlingsarbetets omfattning, som ligger uti bestämmelsen att denna skall av lantbruksstyrelsen angivas. Efter vilka grunder detta skall ske är i ingen mån angivet. De omfattande torrlägningsföretag, som ofta förekomma, föranleda måhända — kanske troligen — lantbruksstyrelsen att uppställa krav på odlingsarbeten, som icke stå i något som helst rimligt förhållande till jordägarnas ekonomiska bärkraft.

Vad slutligen angår tillämpningsområdet för de bestämmelser angående statsbidrag, vilka vi ifrågasätta, så få vi anföra följande. Genom kungörelsen den 31 december 1912 bestämdes, att norrländska avdikningsanslaget skulle vara tillgängligt för ej blott Norrland utan även Kopparbergs län. Vi hålla före att dessa landsdelar allt fortfarande måtte likställas. Den 8 april 1924 hemställde Konungens befallningshavande i Värmlands län i underdånig skrivelse, att tillämpningsområdet skulle utsträckas att omfatta jämväl Färnebo, Älvdals, Fryksdals, Jösse, Gillbergs och Nordmarks härad. Lantbruksstyrelsen har nu i sin skrivelse den 21 sistlidne oktober i så måtto biträtt detta förslag, att styrelsen ansett samma bidragsvillkor, som enligt styrelsens mening borde gälla för Norrland och Dalarna, även böra vinna tillämpning inom följande delar av Värmlands län, nämligen utav Älvsdals härad Norra och Södra Finnskoga, Dalby, Norra Ny och Ekshärads socknar samt Nyskoga kapell och utav Fryksdals härad Östmarks, Vitsands och Fryksände socknar samt Lekvattnets kapell. Detta lantbruksstyrelsens förslag finna vi för vår del väl grundat, då de nämnda delarna av Värmland i mångt och mycket påminna om Norrland.

Vid behandlingen under avdelning 5) utav kolonisationskommitténs på sin tid framlagda förslag om statsanslag för anläggande av odlingsvägar har departementschefen uttalat, att denna angelägenhet bör göras till föremål för förnyat övervägande. Då riksdagen av detta yttrande att döma har att emotse förslag härom från Kungl. Maj:t, finna vi ej anledning att nu vidare upptaga denna fråga till ytterligare behandling, ehuru de skäl, som lantbruksstyrelsen och departementschefen anført för frågans undanskjutande nu, synas föga bärande.

Vad Kungl. Maj:ts proposition i övrigt innehåller giver från vår sida ej anledning till framläggande av några mot densamma avvikande förslag.

Vi hemställa alltså under återopande av ovan anförda skäl,

att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 ville besluta,

att statsbidrag intill halva beräknade kostnaden måtte beviljas till torrlägningsföretag, även om dessa avse endast minskande av frostländighet,

samt att bidrag från statens avdikningsanslag måtte beviljas för torrlägningsföretag i Norrland, Dalarna och följande delar av Värmlands län, nämligen Norra och Södra Finnskoga, Dalby, Norra Ny och Ekshärads socknar

samt Nyskoga kapell av Älvdals härad samt Östmarks, Vitsands och Fryksände socknar ävensom Lekvattnets kapell av Fryksdals härad, intill hälften av beräknade kostnaden utan stadgande av villkor om odlingsplikt.

Stockholm den 26 februari 1926.

<i>Nils Gabrielsson.</i>	<i>Evert Jonsson.</i>	<i>I. Österström.</i>
<i>Herman Rogberg.</i>	<i>E. A. Enhörning.</i>	<i>C. Winberg.</i>
<i>O. Bergqvist.</i>	<i>J. P. Johansson.</i>	<i>N. J. F. Almkvist.</i>
<i>L. Tjällgren.</i>	<i>Gustav Rune.</i>	<i>J. G. Walles.</i>
<i>S. Luterkort.</i>	<i>S. H. Kvarnzelius.</i>	<i>Jonas Andersson.</i>
	<i>Per Andersson.</i>	

Bilaga.

Till Konungen.

I underdånig skrivelse den 21 sistlidne oktober har kungl. lantbruksstyrelsen efter nådigt uppdrag avgivit förslag till förändrade bestämmelser rörande användning av det norrländska avdikningsanslaget. Då den fråga, som sålunda föreligger till fortsatt behandling av Eders Kungl. Maj:t, är av den allra största betydelse för det norrländska jordbrukets utveckling och förkovran, har landstingens Norrlandskommitté, som utgöres av representanter, valda av landstingen i Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, ansett sig böra till närmare granskning upptaga de uttalanden och förslag, vilka av kungl. lantbruksstyrelsen framlagts.

I sin allmänna motivering framhåller lantbruksstyrelsen till att börja med den stora betydelse, som statens verksamhet för understödjande av torrlägningsarbeten medelst bidrag utan återbetalningsskyldighet och lån haft för höjande av landets jordbruk. Sammanlagda beloppet av dessa understöd utgör under tiden från och med 1890 till och med den 25 juni 1925 65,723,385 kronor. Antalet företag, som år 1890 utgjorde 36, har under budgetåret 1 juli 1924—30 juni 1925 uppgått till 833. Det framhålles också av lantbruksstyrelsen, att inom snart sagt alla landsdelar avsevärda områden förekomma, vilkas ekonomiska utnyttjande är i första hand beroende av att erforderliga torrlägningsarbeten verkställas. Därigenom tryggas landets självförsörjning och höjes jordbruksproduktionen i allmänhet. I dessa lantbruksstyrelsens allmänna uttalanden torde envar vara villig att instämma. Man skulle även kunna vara villig biträda lantbruksstyrelsens mening, då styrelsen uttalar som en allmän princip, att det från statens sida bör tillses, att dess bidrag icke lämnas till större kostnader än som äro strängt nödvändiga för markens ekonomiska utnyttjande — om nämligen styrelsen, vilket emellertid icke skett, samtidigt framhållit, att

ett rätt ekonomiskt utnyttjande av marken är relativt, beroende som det är av de i varje fall föreliggande omständigheterna. Att styrelsen förbiset detta enligt kommitténs mening grundväsentliga i frågan om sättet för anslagens disponerande, framgår av styrelsens reservationslösa påstående, att höjandet av alstringsförmågan hos redan odlad jord icke synes böra tillmätas mindre betydelse än nyodling av obruten jord, varför det nu lämnade företrädet för företag, avseende sådan nyodling, framför företag, som avse förbättring av redan odlad jord, icke bör bibehållas. Om detta påstående äger giltighet för trakter, där den odlingsbara jorden är till huvudsaklig del tagen i anspråk för odling, så är detta emellertid ingalunda förhållandet, då tillgången på odlingsmarken är riklig, men den odlade jordens omfattning ringa och i ingen mån motsvarar behovet. I sådana trakter, till vilka Norrland — d. v. s. två tredjedelar ungefär av hela rikets areal — måste hänföras, är statens understödjande av nyodlingsarbeten en fullt lika viktig — om ej viktigare — åtgärd, som den redan odlade, för tillfredsställande av befolkningens behov otillräckliga arealens förbättrande. Med detta faktiska förhållande för ögonen tvekar landstingens Norrlandskommitté ej att såsom sin bestämda, på erfarenhet grundade mening uttala, att knappast någon statens åtgärd för det norrländska jordbrukets höjande och förkovran varit så gagnelig som beslutet om det norrländska avdikningsanslaget. När så är fallet, något som torde bestyrkas av en var i de norrländska förhållandena något sänär initierad person, så frågar man sig helt naturligt, var man har att söka orsaken till den av lantbruksstyrelsen nu intagna ståndpunkten, vars omförande till verklighet skulle innebära ett ödesdigert slag mot det norrländska jordbrukets framtida utveckling. I det av styrelsen avgivna utlåtandet, som föranlett denna kommitténs underdåniga skrivelse, har kommittén förgäves sökt ett klart och tillfredsställande svar på denna fråga.

För envar, som medgiver önskvärdheten av att Norrlands naturtillgångar på ett rationellt sätt tillvaratagas, står det klart, att ett starkt utvecklat jordbruk, som möjliggör en livsmedelsproduktion av betydligt större omfattning än den nuvarande, är en nödvändig förutsättning för en befintliga naturtillgångar motsvarande, konkurrensduglig industri. Ehuru denna jordbrukets utveckling rönt ett mycket gynnsamt inflytande av statsmakternas hittills vidtagna åtgärder, utan att dock det rätta förhållandet ens till den nuvarande industrins omfattning på långt när ännu är uppnått, synes lantbruksstyrelsen nu vilja tillstyrka tillgripande av sådana åtgärder, som enligt kommitténs uppfattning komma att avklippa jordbrukets fortsatta expansion. Landstingens Norrlandskommitté, som helt naturligt anser, att ett dylikt avklippande skulle bli synnerligen ödesdigert för Norrland, håller tvärtom före, att den genom industrins nuvarande nödläge uppkomna svåra arbetslösheten borde mana till ett kraftigt understödjande just nu av nyodlingsföretag, varigenom, när bättre tider åter stunda för industrin, denna kan ytterligare stödjas genom den kraftigare livsmedelsproduktionen och i sin tur säkerställa jordbrukets avsättningsmöjligheter. Med hänsyn alltså till det mindre lyckliga inflytande på det norrländska jordbrukets utveckling, som ett godkännande av lantbruksstyrelsens förslag skulle innebära, i vad detta förslag medför ändring av beslut om det norrländska avdikningsanslaget och dess användning, får landstingens Norrlandskommitté i underdånighet hemställa, att lantbruksstyrelsens framställning i denna del ej måtte vinna Eders Kungl. Maj:ts bifall.

I fortsättningen av sin underdåniga skrivelse upptager lantbruksstyrelsen till behandling frågan om statsbidrag till utdikningar för frostländig-
hetens minskande och uttalar, att bidrag för sådant ändamål icke vidare
bör utgå. Huvudsakliga skälet till denna styrelsens åsikt synes vara, att
vetenskapsmän anse dikningens betydelse för minskande av frost minst
sagt tvivelaktig. Lantbruksstyrelsen ansluter sig till denna uppfatt-
ning och uttalar, att dikningens betydelse för minskande av höst-
frosterna, som i förevarande fall torde vara de mest skadliga, icke
kan tillmätas större värde. Gent emot detta påstående står en rik erfaren-
het från många utdikningsföretag. Då efter dessa arbetens fullbordande
kornet mognat och potatisen icke härjats av frost på hemman, där det
förra förut endast i mycket sällsynta fall varit förhållandet, men det
senare åter varit en årligen återkommande företeelse, så må det icke för-
våna någon, om den icke vetenskapligt bildade trott sig spåra ett kausal-
sammenhang mellan dikningen och den minskade frostländigheten. Och
han frågar sig, om måhända ej vetenskapen — med all den vördnad, som
han i övrigt hyser för den, och med all den tacksamhet, som han känner
sig stå i till dess utöware för alla deras viktiga rön på jordbrukets om-
råde — likväl stundom kan ställas inför frågor, som den ännu ej kan be-
svara. De i Norrland ej alltför sällsynta s. k. surdalarna äro bland annat
exempel på frostförande marker, vilkas torrläggning haft ett synnerligen
välgörande inflytande på närbelägna åkrar, men icke skapat ökad areal
odlad mark. Lantbruksstyrelsens hemställan innebär, att statsanslag exem-
pelvis till dylika dalars utdikning ej skulle kunna erhållas. Då även detta
lantbruksstyrelsens förslag innebär en försämring för de norrländska
jordbrukarna av nuvarande förhållanden, och då förslaget framför allt
icke synes vara sakligt väl grundat, hemställer landstingens Norrlands-
kommitté, att detsamma ej måtte föranleda till någon Eders Kungl. Maj:ts
åtgärd.

Lantbruksstyrelsen övergår i sitt utlåtande till frågan om båtнад och
kostnad och framhåller, att uppskattning av båtнадen måste hava före-
gått beviljandet av statsunderstöd i form av vare sig lån eller bidrag.
Kommittén finner det utan tvivel påkallat, att en uppskattning av båt-
надen äger rum för att vid beviljande av odlingslån, gemensamt för flera
fastigheter, bestämma vars och ens ansvarighet i lånets gäldande. Att
mycket stora svårigheter föreligga för en rättvis uppskattning av båt-
надen, då fråga är om understöd för torrläggning av icke odlad mark,
torde emellertid vara utom allt tvivel. En nu utgående arbetskostnad
skall jämföras med en uppskattad framtida avkastning, värderad efter ett
då gällande penningvärde. Vanskligheten i en sådan kalkyl, som även av
lantbruksstyrelsen framhålles, behöver ej särskilt belysas. Hitintills torde
med hänsyn till nu antydda svårigheter statsanslag ansetts böra beviljas,
om kostnaden icke överstigit 150 procent av förbättringsvärdet. Det synes
kommittén, att alla skäl tala för ett bibehållande av denna praxis och att
förty en av lantbruksstyrelsen föreslagen sänkning av denna procentsats
till 120 procent ej måtte vinna nådigt beaktande.

I fortsättningen av sitt utlåtande upptager lantbruksstyrelsen till be-
handling frågan om obligatorisk syneförrättning i sammanhang med upp-
görande av avdikningsplanerna för att därigenom få den framtida under-
hållsskyldigheten fastslagen. Det torde otvivelaktigt vara ett statsintresse,
att med allmänt understöd utförda torrlägningsarbeten bliva i framtiden
vederbörligen underhållna. Om än detta hittills i allmänhet skett, så ute-

sluter ej en sådan omständighet det önskvärda av att underhållsskyldigheten blir lagligen fastslagen. Betänkligheter hava hittills rests mot saken på grund av de vidlyftiga formaliteter, som enligt gällande bestämmelser äro förenade med syneförrättningen, framför allt tvänget att därtill kalla gode män. I utlåtande av den 5 oktober 1923 hava nu vattenrättsdomarna till behandling haft även detta spörsmål och därvid föreslagit sådant tillägg till vattenlagens 10 kap. 35 §, att, därest samtliga delägarna enades om grunderna för deltagande i arbetets utförande, tillkallande av gode män ej skulle erfordras vid förrättningar inom de norrländska länen och Kopparbergs län. Därest den förenklade procedur, som här ifrågasättes, icke komme att neutraliseras av andra föreskrifter vid sidan om förslaget, finner kommittén vattenrättsdomarnas uttalande innebära en lämplig lösning av frågan om bestämmande av den framtida underhållsskyldigheten. Uttryckligen bör det betonas, att åt det formella ej gives större rum än vad som erfordras för att det reella må kunna vinnas.

I fråga om statsbidragets storlek framlägger lantbruksstyrelsen förslag, som kommittén måste på det enträgnaste anhålla, att de av Eders Kungl. Maj:t icke beaktas. Förslaget innebär, att det nu med halva fastställda kostnaden utgående bidraget skall, då företaget berör redan odlad jord, sänkas till en tredjedel av samma kostnad. Berör företaget åter icke odlad mark, må väl bidraget kunna utgå med halva kostnaden, varav dock endast en tredjedel utbetalas i första hand, under det att återstoden utgår först, sedan marken uppodlats. — I statsverkspropositionen till 1912 års riksdag hade dåvarande statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet ett uttalande, däri han gav fullgoda skäl för de nuvarande bestämmelserna om bidragens storlek. Detta hans uttalande lades till grund för riksdagens beslut. Det anföres nu även av lantbruksstyrelsen, som dock, utan att kommittén kan finna några sakliga motiv därför anförda, finner sig böra intaga en däremot avvikande ståndpunkt. Lantbruksstyrelsen synes hålla före, att utvecklingen av de norrländska dikningsföretagen gått i en riktning, som ursprungligen icke torde hava varit avsedd. Detta skulle hava yttrat sig däruti, att *smärre* dikningsföretag, omfattande en areal av endast någon hektar eller därunder, samt beräknade till en kostnad av endast några hundra kronor, visat starkt stigande tendens. Härtill vill kommittén först anmärka, att den icke någonstädes kunnat finna något statsmakternas uttalande eller beslut, som giver vid handen, att en sådan utveckling, som lantbruksstyrelsen här betecknar såsom av statsmakterna ej avsedd, verkligen skulle så vara. Då de små jordbruken äro de i Norrland till antalet övervägande — ett förhållande, som säkerligen ej varit statsmakterna obekant — så är det enligt kommitténs mening en helt naturligt sak, att även de statsunderstödda dikningsföretagen måste komma att vart för sig erhålla en däremot svarande omfattning. Det är därmed ingalunda sagt, att de icke kunna vara stora i förhållande till sökandens ekonomiska resurser, en synpunkt, som kanske också kan vara värd ett visst beaktande. För övrigt må det i detta sammanhang kunna erinras om det intresse, som staten ägnat småbrukareverksamheten. Med detta intresse i minnet torde det kunna vara tillåtet draga i tvivelsmål, om lantbruksstyrelsen, då den anser att verksamheten med statens understödjande av torrlägningsarbetena i Norrland utvecklats sig i en från början ej avsedd riktning, verkligen rätt bedömer statsmakternas intentioner. — Den omständigheten, att de små företagen fått en så stor omfattning, borde emellertid enligt kommitténs förmenande kunnat giva lantbruksstyrelsen

anledning taga under öfvervägande, huruvida ej dessa små företags planläggande skulle kunna ske med mindre kostnad än som för närvarande är fallet. Landstingens Norrlandskommitté finner, att det starkt kan ifrågasättas, huruvida ej dessa planers upprättande med full trygghet för erhållande av ett gott resultat skulle kunna anförtros åt hushållningssällskapens konsulenter.

Därmed skulle även den fördelen vinnas, att förrättningarna bleve inom skälig tid utförda, vilket tyvärr nu ej alltid är förhållandet.

Den omständigheten, att uppodling av de utdikade markerna ej skett med den snabbhet, som lantbruksstyrelsen finner önskvärd, giver styrelsen anledning uttala, att den reella nyttan ur det allmännas synpunkt av statsbidraget ofta blivit illusorisk. Att ett odlingsarbete å det torrlagda området icke omedelbart igångsättes kan emellertid vara beroende av så många omständigheter, att de slutsatser, som lantbruksstyrelsen därav synes vilja draga, kunna vara i hög grad förhastade. Det bör ihågkommas, att många — kanske det stora flertalet — av dem, som erhålla bidrag, äro personer i den ekonomiska ställning, att de jämsides med arbetet å det egna jordbruket måste ägna mycken tid åt arbete för andras räkning för att därigenom erhålla en för familjens uppehälle nödig kontant inkomst; arbetet på det egna jordbrukets utvidgande måste därför bliva i mer eller mindre grad beroende av de arbetstillfällena, som bjudas på annat håll. Att uppodlingen underlättas, om den utdikade marken får ligga något år, liksom ock att torvens förmultning giver ett i skördeavseende förbättrat resultat av jordens bearbetning äro kända förhållanden, som måste öva inflytande på den takt, i vilken uppodlingen bedrives. Kommittén vill för sin del uttala, att ett genom tvångsåtgärder forcerat odlingsarbete icke är att tillråda, och hemställer, att de av lantbruksstyrelsen framlagda förslag, som åsyfta dylika åtgärder, icke måtte av Eders Kungl. Maj:t beaktas.

Lantbruksstyrelsen synes även helt förbise, att ett godkännande av dess förslag, att en del av beviljat statsbidrag för torrläggning av icke odlad mark skall innestå, till dess odlingen fullbordats, är eller kan vara en fråga av stor ekonomisk räckvidd för jordägarna. Kommittén har redan framhållit, att mången hittills nödgats uppskjuta odlingsarbetets utförande för att erhålla tid och tillfälle till avlönat arbete. Om dessa personer nu skola i forcerat tempo fullgöra det arbete, som erfordras för att de skola erhålla ett till halva kostnaden uppgående statsbidrag, så betyder detta för dem skuldsättning antingen för att täcka sina levnadsomkostnader eller för att lega arbetskraft till odlingens utförande. Nu har lantbruksstyrelsen visserligen haft en känsla av att den förändring i bidragsvillkoren, som den föreslagit, skulle komma att medföra en minskning av utdikningsföretagens antal, men styrelsen förmenar, att minskningen kommer att i huvudsak drabba sådana företag, som från ekonomisk synpunkt äro mindre önskvärda. Om styrelsen till sådana räknar de mindre företag, vilka enligt styrelsens mening icke varit avsedda att med statsmedel understödjas, så torde styrelsens förutsägelser utan tvivel komma att förverkligas. Att detta icke blir till gagn för Norrlands utveckling och de mindre jordbrukens förkovran är kommitténs livliga övertygelse.

Det bör i detta sammanhang ej lämnas oanmärkt, att lantbruksstyrelsens förslag om ändrade villkor för statsunderstödet medför ökade kostnader för jordägaren genom den besiktning av odlingsarbetet, som skall föregå understödets utbetalande. Denna besiktning skall verkställas utav av styrelsen förordnad tjänsteman. Det göres visserligen en antydning om,

att inspektionsförrättningarna i fråga skulle kunna i viss utsträckning överlätas på hushållningssällskapens konsulenter, men något utarbetat förslag härom föreligger ej. Huru som helst, så innebär förslaget en ytterligare utgift för jordägaren.

Lantbruksstyrelsen har ägnat någon uppmärksamhet åt ett av kolonisationskommittén på sin tid framlagt förslag, att statsbidrag skulle utgå även för anläggande av odlingsvägar för de utdikade markernas tillgodogörande och håller före att anspråk därpå icke kunna anses alldeles oberrättigade i vissa fall. Frågan om beviljande av statsunderstöd för sådant ändamål anses emellertid böra få tills vidare anstå, då »tillräcklig erfarenhet ännu saknas angående den utsträckning, vari befogade krav på statsunderstöd till odlingsvägar kunna komma att framställas, och tillförlitliga hållpunkter för bedömandet i nämnda avseende icke för närvarande kunna erhållas». Någon som helst sådan erfarenhet, som lantbruksstyrelsen önskar, torde emellertid ej kunna erhållas, förr än jordägarna äro i tillfälle att anhålla om bidrag från ett för ändamålet anvisat anslag och dessa ansökningar prövats. — Förutsättningen för den erfarenhet, som styrelsen anser nödig för ett förslag om anslagets beviljande, är alltså att anslaget verkligt beviljas. Den enda möjlighet att komma ut ur denna cirkelgång synes vara, att en framställning gjorts om ett mindre anslag, varefter — liksom fallet varit med anslagen för torrläggning — erfarenhet småningom vunnits om anslagsbehovets storlek.

Den granskning, som landstingens Norrlandskommitté underkastat lantbrukstyrelsens förslag, giver vid handen, att detta förslag enligt kommitténs mening icke bör läggas till grund för en revision av nu gällande bestämmelser rörande det norrländska avdikningsanslaget. Dessa bestämmelser hava i sin nuvarande avfattning varit till ett knappast överskådligt gagn för det norrländska jordbruket. Ehuru givetvis ej avsiktligt, kommer ett godkännande av lantbruksstyrelsens förslag att medföra en stagnation i utvecklingen och rubba befolkningens tilltro till statsmakternas intresse för jordbruksnäringens befrämjande. Landstingens Norrlandskommitté tillåter sig alltså att i underdånighet hemställa, att lantbruksstyrelsens förslag icke vinner Eders Kungl. Maj:ts beaktande i annat avseende än beträffande ändringen i vattenlagens 10 kapitel.

Stockholm den 30 januari 1926.

Underdånigst

För landstingens Norrlandskommitté.

NILS G. RINGSTRAND.

Ernst Hage.

